

Te Rā o te Reo Māori

Ahakoia te kaha me te whānui o te whakanuia o Te Wiki o te Reo Māori mai i te tau 1975, e ai ki a Cathy Dewes, ko te Rā o te Reo Māori i tū i te rā 14 o Mahuru 1972, te rā e tino maumaharatia ana e ia.

“Koirā te wā i roto au i tētahi rōpū i hikoī ki te aroaro o te whare pāremata i te taha o Hana (Jackson) Te Hemara, ki te tāpae i te petihana mō te reo Māori e mau ana i ngā waitohu a ngā tāngata 30,000.” te kī a Dewes.

Ko te whāinga o te petihana nei, ko te whai kia uru te reo Māori hei whiringa ki roto i ngā kura tuarua katoa o te motu whānui. Ko te whakamārama a Dewes, “Ko te whāinga o te Rā o te Reo Māori, ko te whakamōhio i ngā tāngata katoa mō te pai o te reo Māori me tōna nui kia whai toiora ngā iwi Māori tae atu ki ngā tāngata katoa o Aotearoa.

“He nui ngā mea i whakamahia e mātou kia puta ai te maha o ngā rongō kōrero i te hunga pāpāho. I hikoī tahī mātou, i whakaako mātou i ngā toi kapa haka ki ngā kura kia tū ai rātou ki te whakangahau, ā, i tuhia e mātou he rerenga kupu kātahi ka utua e mātou ngā reo irirangi ki te whakaputa, ki te pāpāho i ētahi kupu Māori me ētahi kianga, kiwaha hoki”

Ko Cathy Dewes tētahi i roto i ngā rōpū tauira maha o te motu, i tautoko, i taunaki hoki i te reo Māori kia whakaakona ki ngā tōpito katoa o Aotearoa. I kī ia, “I tono mātou kia puta he kōrero

Te Petihana Reo Māori 14 Mahuru 1972

mō te rima mēneti i runga i te pouaka whakaata, ā, nā tēnei ka puta ko Te Karere, ka puta ko tētahi hōtaka reo Māori āhua rite ki a Country Calender ā, nā tēnei ka puta ko Koha me te kāhui hanga pikitia Māori – ko Lee Tamahori te tauira tuatahi.

Pūrongo Hui Kaiwhakamāori

14 o Mahuru 2007

Itū te hui a ngā Kaiwhakamāori o te motu ki te Kuratini Marae, Massey University, i Te Whanganui a Tara i te rā 14 o Mahuru. He kaupapa tēnei e tū ana i ia rua tau, ā, he whāinga tēnei i raro i te Kaupapa Whāiti 2 – “Hui ā-motu, kia tū tētahi hui ā-motu hei ārahi, hei tohutohu, hei tautoko ā-ngaio, mā ngā kaiwhakamāori ā-waha, ā-tuhi hoki kua whai tiwhikete.”

I tēnei tau, i mahi mātou i te taha o te Kāhui o ngā Kaiwhakamāori o te Motu (NZSTI) ki te whakarite i tēnei hui. E rua ngā tino whāinga o ēnei momo hui. Tuatahi, ko te whakakao i te hunga kaiwhakamāori kia mōhio rātou ki a rātou, kia puta he paku wā whakakotahi ai rātou ki te whakaputa whakaaro e pā ana ki ngā āhuatanga o te ao o te kaiwhakamāori, tae atu ki ngā piki me ngā heke o te ao whakamāori o nāianei. Tuarua, ki te hoatu wā whakangungu e mārāma ai rātou ki ngā kaupapa hou kua ara ake, e mōhio ai rātou ki te kawē i ngā momo mahi i roto i tēnā rāngai, i roto i tēnā rāngai.

I tēnei tau, i whakaaro mātou o te komiti whakahaere kia kotahi noa iho te rā o te hui, ā, kia whai mātou

i ngā kaikōrero kaha ki te whakaatu i ngā āhuatanga o ā rātou ake mahi, arā, ngā mea uaua, ngā taumata kounga e whāia ana e rātou. Nā tēnei, i āhua hāngai ngā mahi o te rā whakangungu ki ngā mahi a ngā kaikōrero.

Kei runga tonu i tēnā, i tēnā o ngā kaiwhakamāori te utu mō te haere mai ki tēnei hui. Nā runga i te paku o ngā moni i riro mai mā matou ki te whakahaere i tēnei hui, kāre i nui rawa tā mātou whakawhānui i ngā āhuatanga.

I tino pai te haere o te hui ahakoa kāore i tino nui ngā tāngata i puta ake. Āhua rima tekau ngā tāngata i puta ake ki te hui i tētahi wā o te rā heoi, e 20 noa iho i rēhita mō te rā, ā, ki te tāpiri i te kāhui whakahaere e 25 ngā tāngata whai tohu whakamāori i te hui mō te rā katoa.

Whai i te pōwhiri, i timata te hui me ngā kauhau a ngā kaikōrero matua o te hui, ko Henry Liu o te NZSTI rāua ko Lee Smith o tō tātou tari. Ka pai tā rāua whakatakoto i te ara kōrero mā te whakanui i ngā mahi a te kaiwhakamāori mā te āta wāwāhi haere i ngā mahi a te kaiwhakamāori. Tuarua, i hāngai ā rāua kōrero ki

tēnei mea te kounga o ngā mahi whakamāori. Ka pai ā rāua whakamārama, ā rāua tohutohu, me ā rāua whakatūpatō.

Whai atu i a rāua ko ētahi whakatakotoranga kōrero e pā ana ki ngā mahi whakamāori i roto i te Taraipiunara me ngā Kōti ā-Rohe, ngā mahi whakamāori pukapuka tamariki, ngā hangarau hou pērā ki te pūmahara mō ngā mahi whakamāori, ngā mahi whakamāori mōteatea me ngā mahi whakamāori mō te pouaka whakaata.

Ka tino whakamihī mātou ki ngā kaikōrero o te rā mō tā rātou ngaio mō te kauhau, me te aha, i nui ngā akoranga i puta ki te hunga kaiwhakamāori. I tutuki te whāinga kia piki te māramatanga a ngā kaiwhakamāori i puta ake, nui tonu ngā mōhiotanga i taea e rātou te hopu ki roto i ā rātou kete mātauranga. Ko te mea nui rawa atu kua pakari ake ngā kaiwhakamāori i tae ki tēnei hui.